

Kulturutskottet

Statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse

Till jord- och skogsbruksutskottet

INLEDNING

Remiss

Statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse (SRR 12/2025 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för utlåtande till jord- och skogsbruksutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Antonia Husberg, jord- och skogsbruksministeriet
- kulturråd Kirsi Kaunisharju, undervisnings- och kulturministeriet
- områdeschef Anne-Maria Aho, Seinäjoen ammattikorkeakoulu
- stadsdirektör Pirre Seppänen, Lieksa stad
- rektor-bildningsdirektör Satu Virtanen, S:t Mårtens kommun
- bildningsdirektör Hanna Tikka, Simo kommun
- utbildningschef Timo Lepistö, SASKY koulutuskuntayhtymä
- specialsakkunnig Mari Sjöström, Finlands Kommunförbund
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- PR-specialsakkunnig Hannu Tiusanen, Suomen Latu ry
- verksamhetsledare för Maaseudun Sivistysliitto ry Paula Yliselä, Fritt Bildningsarbete rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Helsingfors universitet, Ruralia-institutet
- Nationella centret för utbildningsutvärdering
- Lapplands universitet
- Utbildningsstyrelsen
- Konst- och kulturmyndigheten
- Statens idrottsråd
- Bildningsalliansen rf
- Medborgarinstitutets förbund MiF
- Ungdomssektorn rf
- Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ rf
- Studieccentralerna rf
- Bildningsbranschen rf

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

- Finlands Folkhögskolförening rf
- Finlands Sommaruniversitet rf
- Finlands Byar rf
- Suomen Liikunnan Alueet ry
- Finlands Olympiska Kommitté rf
- Universitetscentrens samarbetsforum.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Statsrådets landsbygdspolitiska redogörelse har i enlighet med regeringsprogrammet utarbetats under ledning av jord- och skogsbruksministeriet och man har på bred front hört intressentgrupper från olika förvaltningsområden. Redogörelsen presenterar en vision fram till 2040 och anknytande tväradministrativa mål och rekommendationer.

Landsbygdsområdena utgör 95 procent av Finlands yta och drygt en fjärdedel av landets befolkning är stadigvarande bosatt på landsbygden. Över hälften av finländarna bor deltid i områdena. På landsbygden finns 35 procent av företagens verksamhetsställen och 40 procent om lantbruksföretagen räknas med.

Befolkningsutvecklingen har identifierats som ett centralt förändringsfenomen i redogörelsen. Prognoserna om befolkningsutvecklingen bygger på antagandet att de nuvarande trenderna, såsom den sjunkande nativiteten, befolkningens åldrande och utflyttningsöverskottet, fortsätter utan några större förändringar. Till följd av detta kommer landsbygdsområdena att förlora mer än 130 000 personer i arbetsför ålder och mer än 40 000 arbetstillfällen fram till 2040. I synnerhet i kommunerna i de glest bebodda administrativa randområdena och på kärnlandsbygden påverkar befolkningsstrukturen arbetsplatsutvecklingen.

Kulturutskottet har behandlat redogörelsen utifrån sitt eget verksamhetsområde. Utskottet anser att redogörelsens förvaltningsövergripande infallsvinkel är lyckad och konstaterar att den på ett förtjänstfullt sätt beskriver lägesbilden för landsbygden och förändringsfaktorerna. I fråga om servicenätet och tjänsternas tillgänglighet redogörs det för centrala förändringar med tanke på undervisnings- och utbildningstjänster samt kulturtjänster, bland annat gällande befolkningsstrukturen och aktörsfältet. Utskottet betonar att det i samband med genomförandet av redogörelsen är viktigt att säkerställa att de kulturella rättigheterna tillgodoses på lika villkor i alla delar av landet och på båda nationalspråken.

Småbarnspedagogik, utbildning, forskning och fritt bildningsarbete

Utskottet välkomnar att redogörelsen identifierar de servicelösningar som lämpar sig för landsbygdsområdena och statsminister Petteri Orpos regerings vision om att trygga tjänsterna från småbarnspedagogik till utbildning och andra bildningstjänster. Redogörelsen lyfter väl fram småbarnspedagogikens och den grundläggande utbildningens betydelse för en smidig vardag för landsbygdens invånare, sammanslutningar och företag. Att trygga högklassig

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

småbarnspedagogik samt förskoleundervisning och grundläggande utbildning är en av de mest kritiska frågorna i landsbygdskommuner, av vilka en del också är glest befolkade.

Utskottet konstaterar att regionerna och kommunerna differentieras och att samma lösningar inte fungerar överallt. I regioner som differentieras kan utmaningarna med att trygga jämlikheten, kvaliteten och tillgängligheten inom fostran och utbildning bemötas genom att möjliggöra mångsidiga sätt att ordna verksamhet och genom samarbete mellan olika utbildningsformer och utbildningsstadier samt mellan kommuner och andra utbildningsanordnare och aktörer, såsom arbetslivet.

Enligt ett sakkunnigyttrande finns det stora utmaningar med att hitta behöriga lärare utanför tillväxtcentrum, och bristen på speciallärare är redan nu akut. Utskottet betonar att tillgången på kompetenta lärare bör tryggas i hela landet.

Småbarnspedagogik. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att konsekvenserna av den låga nativiteten redan har realiserats inom småbarnspedagogiken, som har varit först ut med att ta emot små åldersklasser. Det nuvarande eller framtida behovet av småbarnspedagogik följer dock inte direkt åldersklassernas utveckling på samma sätt som i fråga om den grundläggande utbildningen, eftersom det är frivilligt att delta i småbarnpedagogiken och deltagandet beror bland annat på avståndet till tjänsterna och föräldrarnas sysselsättning.

Utskottet anser det vara viktigt att de småbarnspedagogiska tjänsterna ordnas i enlighet med lagen om småbarnspedagogik med beaktande av barnets bästa och att man ser till att tjänster finns tillgängliga genom olika verksamhetsformer i enlighet med det behov som finns i kommunen. Enligt ett sakkunnigyttrande kan olika former av familjedagvård i landsbygdskommuner vara det enda sättet att erbjuda småbarnspedagogik nära familjerna.

Grundläggande utbildning. Utgångspunkterna för att ordna den grundläggande utbildningen varierar beroende på kommunens förhållanden och servicenätets struktur. Kommunernas skolnät har förblivit täckande, vilket i synnerhet i områden med långa avstånd stöds av elevernas rätt till avgiftsfri skolskjuts. Skjutsarna omfattar omkring en femtedel av eleverna, men antalet och andelarna varierar stort mellan kommunerna.

Den kraftiga nedgången i nativiteten kommer under de kommande åren att påverka säkerställandet av den grundläggande utbildningens kvalitet och tillgänglighet. Utöver samarbete mellan olika aktörer behövs det åtgärder för att utveckla sätten att ordna undervisning. Det är också nödvändigt att utreda möjligheterna att utnyttja distansundervisning så att den förblir undervisning som ges av behöriga lärare och att barnens ålder och utvecklingsnivå beaktas. Distansundervisning kan inte heller innebära att barnen är hemma, utan den distansundervisning som behövs ordnas i skolorna.

Utskottet välkomnar att undervisnings- och kulturministeriet har tagit itu med de förutspådda utmaningarna i fråga om befolkningsutvecklingen och tillsatt en arbetsgrupp för att lägga fram förslag till åtgärder för att hantera utmaningarna. Arbetsgruppen lämnade sin slutrapport den 12 mars 2026.

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

Gymnasieutbildning och yrkesutbildning. I de flesta regionerna har också åldersklassen 16—18-åringar minskat redan länge. Den tilltagande befolkningsförändringen utmanar således också utbildningen på andra stadiet. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att strukturella lösningar kan underlätta en del av utmaningarna i samband med befolkningsförändringen, men större upptagningsområden är ingen lösning på långa avstånd eller geografiska utmaningar. Utöver granskning av strukturerna behövs det funktionell utveckling och försök.

Antalet gymnasier har minskat med över hundra läroanstalter under 2000-talet, men gymnasieutbildning erbjuds fortfarande i cirka tre fjärdedelar av kommunerna på fastlandet. Antalet gymnasier har i huvudsak minskat i städerna på grund av sammanslagningar av gymnasier, vilket innebär att den regionala tillgången till gymnasieutbildning än så länge har förblivit god, trots att det i ett sakkunnigyttrande har påpekats att det inte nödvändigtvis är fallet i fortsättningen. Antalet gymnasiestuderande har minskat betydligt särskilt i små kommuner. Utskottet anser det vara viktigt att värna om gymnasieutbildningens tillgänglighet så att den också tillgodoser utbildningsbehoven hos unga som bor på landsbygden. Även utbildningsbehoven hos unga som söker sig till yrkesutbildning ska beaktas. Jämfört med gymnasieutbildningen är utmaningen med att ordna yrkesutbildning att den kräver ett större befolkningsunderlag till exempel för att studerandegrupperna ska vara tillräckligt stora och för att man ska kunna skaffa och använda den materiel som behövs i undervisningen. Eftersom åldersklasserna minskar i Finland är det förnuftigt att öka samarbetet mellan yrkesutbildning och gymnasieutbildning.

Utskottet anser att redogörelsen väl lyfter fram yrkesutbildningens centrala roll i landsbygdsområdenas FoUI-verksamhet: den är en del av det regionala innovationssystemet. Redogörelsen lyfter också fram att minskningen av antalet läroanstalter inom yrkesutbildningen (från 309 till 153 åren 2007—2022) och nedläggningarna särskilt har drabbat den glest bosatta landsbygden.

Inom yrkesutbildningen ska utbildningsanordnaren förutse kompetensbehoven inom sitt verksamhetsområde med beaktande av verksamhetsområdets arbetskraftsbehov och befolkningsutveckling. Utskottet anser det vara viktigt att prognostiseringen av kompetens- och utbildningsbehoven utvecklas både regionalt och nationellt. Det bör noteras att yrkesutbildningen också betjänar vuxna, vilket innebär att utbildningspolitiska beslut och även förändringar i kontinuerligt lärande och arbetslivet påverkar antalet studerande, utöver förändringarna i åldersklasserna.

Högskoleutbildning och forskning. Utskottet hänvisar till ett sakkunnigyttrande och betonar att det är nödvändigt att beakta utvecklingen av vetenskaps- och forskningsbaserad kompetens för att landsbygdspolitiken ska kunna svara på kända och ännu okända utmaningar och trygga landsbygdens livskraft. Det som sägs ovan hänför sig till redogörelsens rekommendation 15 om att stärka landsbygdsforskningen och landsbygdsundervisningen samt till den femte rekommendationen som kräver att landsbygdens ekonomiska strukturer förnyas. Utskottet hänvisar till ett sakkunnigyttrande och påpekar att man vid genomförandet av det parlamentariskt godkända målet att höja FoUI-finansieringen till 4 procent av BNP bör beakta att det gynnar även företag på landsbygden med tillväxtpotential. Dessutom är det viktigt att utveckla nya och företagsorienterade sätt att främja tillämpningen av forskningsrön i små och medelstora företag på landsbygden. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att det nationella NRPP-programmet

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

kommer att vara ytterst viktigt för landsbygden när EU:s nya programperiod planeras. Landsbygdsområdenas särdrag och landsbygdsföretagens resurser och verksamhetslogik bör beaktas vid planeringen av de åtgärder som stöds.

I redogörelsen rekommenderas det att strukturerna för landsbygdens ekonomi säkerställs genom att förutsättningarna för kompetens, utbildning och ägarbyten förbättras (rekommendation 7). Utöver den betydande tillväxt- och utvecklingspotentialen har små och medelstora företag på landsbygden en viktig roll när det gäller att genomföra de investeringar som hållbarhetsomställningen förutsätter och säkerställa försörjningsberedskapen. Även därför anser utskottet det vara viktigt att trygga tillgången på den kompetenta arbetskraft som små och medelstora företag på landsbygden förutsätter och tillgången på personer som vill ta över företag när äldre företagare går i pension. Här behövs även insatser från högskolor, inklusive universitetscentrum.

Fritt bildningsarbete. Redogörelsen identifierar det fria bildningsarbetets betydelse för hobbyer och kompetenshöjning samt för att trygga verksamhetsmöjligheterna för konstnärer och kulturutövare. Läroanstalterna för fritt bildningsarbete — medborgarinstitut, folkhögskolor, sommaruniversitet, idrottsutbildningscenter och studiecentraler — verkar överallt på fastlandet och skapar möjligheter till självutveckling och gemenskap för människor i alla åldrar. Utskottet anser att det är viktigt för finländare som bor i landsbygdskommuner att verksamhetsförutsättningarna för läroanstalter inom fritt bildningsarbete kvarstår så de kan tillgodose lokala och regionala bildningsbehov. Dessutom svarar den utbildning som ordnas inom det fria bildningsarbetet mot de riksomfattande bildningsbehoven utifrån principen om livslångt lärande och skapar möjligheter att delta i undervisning inom bland annat konst, kultur, språk, huslig ekonomi, motion, informationsteknik och samhällliga ämnen. Vidare erbjuds integrationsutbildning för invandrare, kurser vid öppna universitet, folkhögskoleår för läropliktiga samt arbetslivsutbildning och utbildning i organisations- och frivilligarbete. I ett sakkunnigyttrande har det framförts att forskning visar att fritt bildningsarbete främjar kommuninvånarnas välbefinnande och välfärden i kommunen.

Kultur, motion och ungdomsarbete

I redogörelsen har kultursektorn ansetts vara betydelsefull bland annat eftersom den upprätthåller landsbygdernas funktionsförmåga och stärker kriställigheten. Utskottet instämmer i det som framförs i redogörelsen och i ett sakkunnigyttrande om att kultursektorns tjänster i landsbygdsområdena bidrar till att skapa förtroende, gemenskap och samhälllig stabilitet. Med hjälp av dem kan man stärka den lokala identiteten, öka delaktigheten och förebygga utslagning. Den statliga finansieringen är viktig för kulturtjänsterna på landsbygden, eftersom kommunerna har mycket varierande möjligheter att kompensera för minskad statlig finansiering.

Kultur. Utskottet konstaterar att den landsbygdspolitiska redogörelsen väl lyfter fram kultur- och bibliotekstjänsternas betydelse som basservice i landsbygdsområden. Redogörelsen fäster också uppmärksamhet vid det lokala kulturarvets samt kultur- och bibliotekstjänsternas roll när det gäller att stärka landsbygdens dragningskraft och hållkraft. Tillgången till kulturtjänster i hela landet är viktig också för att bevara kulturens regionala särdrag. Redogörelsen lyfter fram den stora betydelsen av såväl kulturtjänster, företagsverksamhet inom kreativa branscher, konstnärer,

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

fritt bildningsarbete som kulturlandskap. På landsbygden behövs många slags kreativt kunnande. Bibliotekstjänsterna är centrala bland annat när det gäller att trygga och upprätthålla bildning, demokrati och delaktighet. De bedriver demokratiarbete också genom att närma sig folk i deras vardag, bland annat genom att ordna lässtunder för äldre som bor på servicehus.

Den regionala differentieringen är en utmaning för utvecklingen av utbudet av kulturtjänster och förutsätter allt bättre framförhållning och aktiva åtgärder som tryggar i synnerhet barns och ungas jämlika möjligheter att delta både som mottagare och som skapare av kultur (se KuUB 5/2025 rd). I områden med minskande befolkning räcker resurserna inte nödvändigtvis till för att upprätthålla ett brett kulturutbud, och därför behövs det nya metoder för att tillgodose den regionala och lokala tillgången till konst och kultur samt trygga tillgängligheten. Ambulerande och turnerande kulturtjänster bör utvecklas strategiskt för att säkerställa tillgången till kulturtjänster i hela landet. I fortsättningen är det bland annat nödvändigt att utveckla strukturer och finansierings- och verksamhetsmodeller som sporrar till samarbete mellan olika aktörer som ordnar och producerar kulturtjänster.

Utskottet välkomnar att utveckling av företagsamhet och affärsverksamhet inom de kreativa branscherna har beaktats i redogörelsen. Det ligger i linje med utskottets kulturpolitiska redogörelse (se KuUB 5/2025 rd) och tillväxtstrategin för den kreativa ekonomin.

Det är också välkommet att redogörelsen beaktar den stora betydelsen av finansiering till konst- och kulturfältet. Redogörelsen lyfter fram den finansiering till kulturverksamhet på glesbygden som Centret för konstfrämjande och jord- och skogsbruksministeriet genomförde 2022—2023 som ett förvaltningsövergripande samarbete. Projektet visade att det på glesbygden finns kunnande inom många olika typer av kulturverksamhet, men att det krävs en lämplig finansieringsmekanism för att man ska kunna dra nytta av kunnandet. Ett bra exempel på det finländska civilsamhällets kreativa färdigheter är den landsomfattande sommarteaterkulturen, ett internationellt sett unikt fenomen.

EU-finansieringen till verksamhet på landsbygden enligt CAP-planen lyfts fram i redogörelsen (se även KuUB 5/2025 rd) och omfattar även kulturverksamhet. I planen ingår den så kallade Leader-finansieringen, som sedan 2014 har finansierat över 8 500 kulturprojekt på landsbygden. Det är viktigt att Leader-verksamhetens och den lokalt ledda utvecklingens (CLLD) kontinuitet som en del av det nationella partnerskapsprogrammet (NRP) tryggas för den kommande EU-finansieringsperioden (2028—2034). EU-finansieringen bör riktas särskilt till de områden där den effektivast påverkar näringsverksamheten, invånarna och sysselsättningen.

Utskottet hänvisar till sitt betänkande om den kulturpolitiska redogörelsen (KuUB 5/2025 rd) och fäster uppmärksamhet vid att föreningarna har en betydande roll i utvecklingen av kulturverksamheten på landsbygden. Föreningarna och civilsamhället är av betydelse också när det gäller att främja gemenskap, och behovet av deras verksamhet uppmärksammas också i redogörelsen. I redogörelsen uttrycks också oro över att ungas intresse för traditionell föreningsverksamhet minskar. Genom att stärka känslan av gemenskap och samhörighet kan man också svara på utmaningen med den långvariga selektiva flyttningsrörelsen från landsbygden, som har konstaterats gälla särskilt unga och kvinnor. Utskottet anser att man för att lösa problemet också bör utnyttja kulturpolitikens möjligheter.

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

Motion och idrott. I redogörelsen identifieras fysisk inaktivitet som ett betydande hot mot finländarnas funktionsförmåga, ekonomi och övergripande säkerhet och konstateras att kostnaderna för fysisk inaktivitet uppgår till 4,7 miljarder euro om året och syns i form av invalidpensioner, sjukfrånvaro och ökande social- och hälsovårdsutgifter. En god uthållighetskondition minskar sjukfrånvaron och förbättrar arbetsförmågan.

I redogörelsen konstateras det att funktionsförmågan hos dem som bor på landsbygden är lägre än hos dem som bor i städerna och att kostnaderna för fysisk inaktivitet har varit större på landsbygden än i städerna. Därför är satsningar på att främja och upprätthålla funktionsförmågan hos dem som bor på landsbygden viktiga också samhällspolitiskt. Utskottet anser att detta bör framgå tydligare än vad som föreslås vid genomförandet av redogörelsen, till exempel så att motionstjänster inkluderas i basservicen enligt rekommendation 10 i redogörelsen. Dessutom är det nödvändigt att genomföra landsbygdssäkring (rekommendation 6) också i fråga om åtgärder som syftar till att öka rörligheten genom att se till att de når dem som bor på landsbygden.

Med tanke på skapandet av förutsättningar för motion är det väsentligt att säkerställa tillgängliga lokaler för motion och idrott och andra hobbyplatser. I ett sakkunnigyttrande konstateras det att förhållandet mellan input och output är bra i fråga om gynnsamma förhållanden för motion utomhus och att man redan med ett mindre statligt understödsanslag kan uppnå goda resultat. Leader-finansieringen har haft stor betydelse för finansieringen av gynnsamma förhållanden för motion utomhus och därför bör den och annan projektfinansiering som stöder förhållandena tryggas även i fortsättningen.

Unga. Ett av målen i redogörelsen är att stärka verksamhetsförutsättningarna, välbefinnandet, förtroendet och framtidstron. Redogörelsen behandlar inte separat de ungas ställning, trots att den fäster uppmärksamhet vid att de ungas framtidstro har sjunkit dramatiskt. De ungas framtidstro har ett direkt samband med deras övergripande välbefinnande och psykiska hälsa, vilket i sin tur påverkar kompetensutvecklingen och sysselsättningen. I ett sakkunnigyttrande fästes uppmärksamhet vid det låga valdeltagandet bland unga män och betonades vikten av riktade åtgärder som syftar till att sänka tröskeln för att rösta.

Utskottet hänvisar till ett sakkunnigyttrande och konstaterar att man för att stärka de ungas etablering i området bör satsa på deras delaktighet och att detta också bör beaktas i redogörelsens rekommendationer. Dessutom bör det till stöd för verkningsfullt beslutsfattande produceras regionala forskningsrön och beslutens konsekvenser för barn och unga bör bedömas.

Utskottet instämmer i och betonar det som sägs i ett sakkunnigyttrande om att varje barn och ung person bör garanteras meningsfulla möjligheter till hobbyer och fritidsaktiviteter samt mötesplatser oberoende av avstånd. Det är bra att rekommendation 11 i redogörelsen omfattar en utvidgning av Finlandsmodellen för hobbyverksamhet. När modellen utvecklas är det nödvändigt att beakta att de skoltransporter som ordnas enligt lagen om grundläggande utbildning bör underlätta deltagandet i hobbyer som ingår i modellen. Vid sidan av Finlandsmodellen för hobbyverksamhet är det bra att också stödja ungas aktivitet på eget initiativ bland annat i organisationer, kommuner och församlingar.

Utlåtande KuUU 3/2026 rd

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottet föreslår

att jord- och skogsbruksutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors 7.4.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Ari Koponen saf
medlem Maaret Castrén saml
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Pia Hiltunen sd
medlem Mari Holopainen gröna
medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Milla Lahdenperä saml (delvis)
medlem Mia Laiho saml (delvis)
medlem Pia Lohikoski vänst
medlem Nasima Razmyar sd (delvis)
medlem Sara Seppänen saf
medlem Jaana Strandman saf
medlem Oskari Valtola saml.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.